

**КАНАЛИ МАСШТАБУВАННЯ ЕКОЛОГІЧНИХ ІННОВАЦІЙ ЯК
ПЕРЕДУМОВА «ЗЕЛЕНОГО» ЗРОСТАННЯ ЕКОНОМІКИ РЕГІОНУ**

**І. В. Тютюник, канд. екон. наук, старший викладач,
Ю. Г. Гуменна, канд. екон. наук, старший викладач,
Ю. М. Шкодкіна, канд. екон. наук, старший викладач,
Сумський державний університет, м. Суми, Україна**

У статті досліджено теоретичні і практичні аспекти розвитку ринку екологічних інновацій в Україні. Проаналізовано специфіку та особливості використання каналів трансферу екоінновацій, визначено їх структуру, основні інструменти. Однією із найбільш значимих проблем розвитку ринку екоінновацій визначено низький рівень використання кращих практик реалізації вузькоспеціалізованих проектів екологічного спрямування на регіональному рівні. Досліджено існуючий вітчизняний та закордонний досвід організаційного та фінансового управління процесом масштабування екологічних інновацій, визначено основні їх переваги та недоліки.

Ключові слова: екологічні інновації, трансфер, екологічний проект, інструменти стимулювання, екологічний розвиток.

DOI: 10.21272/1817-9215.2017.4-05

ВСТУП

В умовах постійного зростання обсягів забруднення навколишнього середовища, значного рівня матеріало- та енергомісткості виробництва, високого ступеня зносу основних фондів значно актуалізуються питання впровадження екологічних інновацій спрямованих на зменшення негативного впливу на довкілля.

За даних обставин, створення ефективного ринку екоінновацій є невід’ємною складовою побудови стратегії досягнення цілей та завдань сталого розвитку.

Однак, на сьогоднішній день, статистичні дані свідчать про низький рівень впровадження екологічних інновацій в Україні. В середньому даний показник знаходиться на рівні 0,5% від ВВП, тоді як у країнах Євросоюзу – він перевищує 10%. Згідно результатів розрахунку Інноваційного індексу Європейського інноваційного табло [10], Україна відноситься до категорії «помірних інноваторів». Упродовж 2015-2017 рр. 79,6% підприємств України взагалі не впроваджували інновації, лише 10,0% займалися технологічними інноваціями, з них екологічні інновації (маловідходні, ресурсозберігаючі та безвідходні) впроваджували лише 5,8% підприємств. За даними Глобального інноваційного індексу Україна займає 50-60 місця серед 197 країн світу (таблиця 1), що свідчить про вкрай низьке сприятливе середовище для розвитку екологічних інновацій.

Таблиця 1 - Рейтинг України за Глобальним інноваційним індексом за 2014–2017 рр. [11]

Рейтинг	2014	2015	2016	2017
1	Швейцарія	Швейцарія	Швейцарія	Швейцарія
2	Великобританія	Великобританія	Сінгапур	Швеція
3	Швеція	Швеція	США	Нідерланди
4	Фінляндія	Нідерланди	Німеччина	США
5	Нідерланди	США	Нідерланди	Великобританія
6	США	Фінляндія	Японія	Данія
7	Сінгапур	Сінгапур	Гонконг	Сінгапур
8	Данія	Ірландія	Фінляндія	Фінляндія
9	Люксембург	Люксембург	Швеція	Німеччина
10	Гонконг	Данія	Великобританія	Ірландія
Україна	63	64	56	50

Однією із причин даної ситуації, на нашу думку, є низький рівень обміну кращими практиками реалізації екологічно спрямованих інноваційних проектів, відсутність масштабних прикладів спільної їх реалізації, масштабування окремих природоохоронних проектів, що реалізуються на локальному рівні до рівня регіону або країни в цілому.

АНАЛІЗ ОСТАННІХ ДОСЛІДЖЕНЬ ТА ПУБЛІКАЦІЙ

Проблемам розвитку ринку зелених інновацій присвячені наукові праці І. М. Сотник, М. М. Чумакової [15], О. Прокопенко [13], А. Амоші, І. Булеєва, В. Дубницького [16]. Драйвери та бар'єри виникнення дифузії екологічних інновацій визначені в роботах К. Сміта [2], Н. І. Хумарова [18]. Б. Буркинський [4] зробив внесок у теорію та практику прикладних питань екологізації та «зеленого» вектора економічного розвитку, обґрунтував необхідність запровадження принципів «зеленої» економіки в Україні. М. Хвесик [17] обґрунтував інноваційні домінанти сталого розвитку України, довів важливість інноваційного вектору соціально-економічного розвитку в сфері природокористування.

Незважаючи на значну кількість публікацій з даних питань, значний спектр проблем залишаються невирішеними, в тому числі: 1) подальшого дослідження потребують питання розробки нових механізмів стимулювання трансферу екологічних інновацій на всіх рівнях; 2) однією з визначальних умов сталого розвитку регіонів виступає комплексне дослідження потенційних напрямів розвитку ринку інвестиційного, фондового ринку, забезпечення ефективною податковою та фінансовою системи, а не вивчення даних питань відокремлено одне від одного.

ПОСТАНОВКА ЗАВДАННЯ

Метою статті є дослідження особливостей трансферу екологічних інновацій з локального на регіональний рівень, ідентифікація основних каналів їх масштабування.

Досягнення поставленої мети передбачає вирішення наступних завдань:

- дослідити вітчизняний та закордонний досвід трансферу екологічних інновацій;
- систематизувати ключові канали масштабування екологічних інновацій, визначити основні інструменти стимулювання трансферу екоінновацій в рамках кожного каналу.

РЕЗУЛЬТАТИ ДОСЛІДЖЕННЯ

Існуючий вітчизняний та закордонний досвід реалізації екологічно спрямованих інноваційних проектів, аналіз інструментів та методів стимулювання масштабування екологічних інновацій від локальних ініціатив до регіонального рівня, дозволив виділяти чотири основні канали їх дифузії: бюджетний, грантовий, кредитний, фондовий. Виокремлення даних каналів, зумовлено існуючим як в Україні, так і за кордоном досвідом застосування відповідних інструментів впливу на екологічну поведінку суб'єктів економічної системи.

З метою визначення переваг та недоліків застосування зазначених каналів, проведемо детальний аналіз кожного з них.

1) Одним із найбільш поширених каналів стимулювання трансферу екоінновацій, є бюджетний канал, який полягає в формуванні виваженої державної бюджетної політики з метою позитивного впливу на показники масштабування екологічно спрямованих інноваційних проектів на регіональному рівні через наступні субканали:

- Податковий субканал. Одним із найбільш поширених інструментів управління в сфері природокористування є екологічні податки та збори. В умовах дефіциту бюджетних коштів саме вони виступають головним стимулятором суб'єктів господарювання до реалізації екоінновацій.

В країнах Європейського союзу, дані інструменти набули широкого застосування. Практично у всіх країнах, спостерігається щорічне зростання частки екологічних податків у сукупному ВВП (2,6 % у 1980 р. до 2,9 % в 1994 р., майже 5% у 2016 році).

До країн – членів з найбільшою їх часткою належать: Данія (5,7 %), Нідерланди (3,9 %), Болгарія і Мальта (по 3,5 %), а найнижча частка в Іспанії (1,6 %), Литві (1,7 %), Румунії (1,8 %) і Латвії (1,9 %) [19].

В цілому, в світі, на сьогоднішній день, застосовуються наступні види екологічних податків та зборів: плата за забруднення води – Німеччина; плата за забруднення повітря, води, скидання стічних вод – Польща; плата за скидання стічних вод – Словенія; податок за викиди вуглецю – Словенія; плата за забруднення повітря, води – Латвія; цільова палата за забруднення природи – Литва; плата за викиди в атмосферу – Чехія; плата за забруднення води – Чехія.

В Україні Податковим кодексом передбачаються наступні екологічні платежі: екологічний податок, збори за спеціальне використання природних ресурсів (лісових, водних, мінеральних), за геологорозвідувальні роботи, плату за землю, нафту, природний газ, газовий конденсат тощо [5; 6].

Аналіз закордонного досвіду екологічного оподаткування, дозволив здійснити порівняльний аналіз екологічних податків і платежів в Україні та країнах-членах Організації економічного співробітництва і розвитку (ОЕСР) (таблиця 2).

Таблиця 2 – Порівняльний аналіз екологічних податків та платежів в країнах ОЕСР та Україні

Екологічні податки та платежі	Країни-члени ОЕСР	Україна
Енергетика	Енергетичні продукти включаючи вугілля, природний газ, паливо, електроенергію, тощо)	
Транспорт	Транспортні податки (податки на імпорт, експлуатацію, утилізацію, продаж, повторний продаж транспортних засобів, використання доріг, придбання квитків)	Транспортний податок
Забруднення навколишнього середовища	Плата за забруднення навколишнього середовища (викиди речовин в атмосферу, стічні води, шум, відходи)	Екологічний податок, (викиди забруднюючих речовин в атмосферне повітря, скиди в водні об'єкти, забруднення ґрунту)
Використання природних ресурсів	Плата за використання природних ресурсів (використання води, біологічних ресурсів, виробництво сировини, мінеральних ресурсів, газу), зміна ландшафту, вирубка дерев	Збори за спеціальне використання природних ресурсів (лісових, водних, користування надрами)

Як правило застосування екологічних податків та зборів носить обмежувачий характер, та не спрямоване до виконання стимулюючої функції. В Україні даний інструмент не забезпечує належного рівня надходжень коштів до бюджету та не виступає стимулом для забруднювачів навколишнього середовища до зменшення ступеня негативного впливу на нього. Порівняно з високою вартістю реалізації екоінновацій, низькі суми екологічних податків не стимулюють суб'єктів економічної системи до рішучих змін в своїй діяльності.

В цілому стимулююча функція податкового каналу проявляється за рахунок застосування податкових пільг та канікулів, які використовуються органами державної влади для стимулювання виробничо-господарської діяльності суб'єктів природокористування, що спрямована на здійснення раціонального використання природних ресурсів, уникнення появи відходів виробництва та споживання [14].

- Субсидіарний субканал. Передбачає застосування екологічних субсидій, що представляють собою цільову безповоротну допомогу в грошовій або натуральній формі, що надається за рахунок коштів державного бюджету суб'єктам підприємницької діяльності для реалізації ними інноваційних природоохоронних проектів [14].

Як свідчить світовий досвід, субсидії можуть застосовуватися у наступних умовах:

– санітарна обробка землі, водних об'єктів, лісів, в тих ситуаціях коли відповідальність за їх забруднення не може в повній мірі бути покладена на нинішніх або попередніх власників;

– придбання землі для створення природних заповідників;

– будівництво водно-болотних угідь;

– обвалення підкислених вод;

– компенсація за певні форми культивування, що спричиняє біорізноманіття та / або збереження ландшафту, що обробляється;

– підтримка впровадження нової технології [1].

Особливості процедури застосування субсидій зазвичай залежать від рівня розвитку країни та її нормативно-правової бази.

- Видатковий субканал. Трансфер екологічних інновацій за допомогою даного каналу здійснюється за рахунок коштів загального та спеціального фондів державного бюджету. Однак, як свідчить практика, обсяг видатків на стимулювання реалізації природоохоронних інвестицій з кожним роком зменшується (рисунок 1). І якщо в зарубіжних країнах, дане зменшення компенсується шляхом зростання обсягів самофінансування, залучення інвестиційних ресурсів, отриманням грантів, тощо, то в Україні внаслідок нерозвиненості ринків зазначених інструментів, низького рівня свідомості населення та мотивації виробників до реалізації екологічно чистих товарів таке зменшення в кінцевому випадку призводить до ще більшого погіршення екологічної ситуації та щорічного зростання навантаження на довкілля.

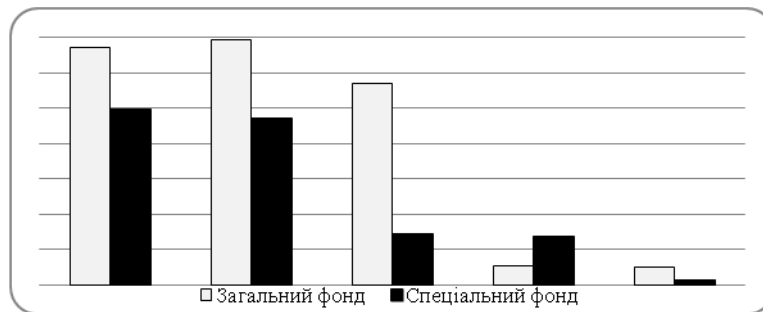

Рисунок 1 – Обсяг видатків на реалізацію природоохоронних заходів в Україні [3]

- Регуляторний субканал. Відповідно до екологічної сфери можна віднести такі види регулятивного впливу на суб'єктів господарювання: міжнародні штрафних санкцій санкції за порушення умов міжнародних договорів у галузі навколишнього середовища; штрафи за недотримання екологічного законодавства у країні. Широкого розповсюдження в системі економічного регулювання природокористування та відтворення природних ресурсів останніми роками набули штрафні санкції, як сума грошового покарання, яка стягується з винуватців за недотримання норм, що передбачені екологічним законодавством та стандартами. Штрафи стягуються за надмірні викиди, тобто, обсяг яких не відповідає стандартам.

Крім того, до інструментів регуляторного впливу належить механізм зміни ставок оподаткування пропорційно обсягу використання природних ресурсів або утворення шкідливих речовин. Так, наприклад, для суб'єктів підприємницької діяльності встановлюються відповідні норми оплати за спожиту воду, пропорційно кількості її споживання з природних джерел або систем водопостачання, або обсягам утворених стоків. Зростання плати відбувається пропорційно зростанню обсягу забруднення шкідливими речовинами. Подібним чином відбувається зміна «вартості повітря» – пропорційно обсягу викидів шкідливих речовин тощо.

2) Не менш важливим каналом трансферу екологічних інновацій є інвестиційний канал, який реалізується шляхом залучення грантових ресурсів як від міжнародних донорів, так і від вітчизняних грантодавців на реалізацію природоохоронних проєктів. Даний вид каналу активно застосовується у країнах європейського простору з розвинутою економікою. В Україні, на сьогоднішній день, спостерігаються лише поодинокі випадки залучення грантових коштів. Механізми та способи отримання грантів на реалізацію екоінновацій знаходяться на стадії свого формування та розвитку.

Не менш важливим інструментом стимулювання суб'єктів економічної системи є залучення інвестиційних коштів. Проведемо більш детальний аналіз зазначених субканалів.

- Грантовий субканал – передбачає виділення коштів на безоплатній та безповоротній основі – у формі грантів міжнародних та національних неприбуткових організацій, екологічних фондів тощо. Як правило, гранти від вітчизняних суб'єктів виділяються на реалізацію конкретних інвестиційних проєктів, тобто мають цільове призначення. В міжнародній практиці отримання грантів, зустрічаються випадки надання коштів третій особі, яка виступає в ролі посередника між грантодавцем та безпосереднім реалізатором екологічно спрямованих інноваційних проєктів. Досить часто поряд з неприбутковими організаціями, в ролі даного посередника виступають органи державної влади або місцевого самоврядування. Тобто, в даному випадку, виділення грантових коштів не має чітко визначеного їх цільового призначення та безпосереднього отримувача.

- Процентний (інвестиційний) субканал. В умовах обмеженого обсягу бюджетних коштів та власних ресурсів підприємств важливого значення набуває залучення інвестиційних ресурсів на реалізацію інноваційних проєктів природоохоронного спрямування. Як правило, в ролі інвесторів виступають міжнародні організації та іноземні суб'єкти господарювання. Однак, застосування даного субканалу має свої особливості, пов'язані з наявністю часового лагу між моментами отримання інвестицій та їх віддачі, що як правило суттєво підвищує рівень ризику даного проєкту. Крім того, значний вплив на показники ризикованості та прибутковості має нерівномірний рівень інвестиційного, фінансового потенціалу регіонів України та суттєва їх диференціація за показником екологічної безпеки, що в свою чергу впливає на розмір граничних витрат за проєктом.

Поширеними інструментами стимулювання в рамках процентного каналу є пільги на прибуток підприємств, що здійснюють інвестування в екологічну сферу. Так, наприклад, в США податок на прибуток підприємств зменшується від 6% до 10% загальної вартості екологічно спрямованих інвестицій в основні фонди. У Німеччині, значної популярності мають субсидії на нові технології, дотації на розвиток персоналу, підприємствам на науково-дослідні та дослідно-конструкторські роботи, які надаються лише за умови співфінансування не менше 50% вартості екоінноваційного проєкту [9].

3) Кредитний канал. Застосовується у двох найбільш поширених формах:

- Позиковий субканал. Одним із видів підтримуючих інструментів, що впливають на поведінку суб'єктів господарювання є пільгове кредитування. За допомогою даного субканалу, відбувається фінансова підтримка суб'єктів господарювання, які впроваджують екологоорієнтовні проєкти та реалізують природоохоронні заходи.

Законом України "Про інноваційну діяльність" передбачені наступні види фінансової підтримки інноваційної діяльності:

а) повне безвідсоткове кредитування (на умовах інфляційної індексації) пріоритетних інноваційних проєктів за рахунок коштів Державного бюджету України, коштів бюджету Автономної Республіки Крим та коштів місцевих бюджетів;

б) часткове (до 50 %) безвідсоткове кредитування (на умовах інфляційної індексації) інноваційних проєктів за рахунок коштів Державного бюджету України,

коштів бюджету Автономної Республіки Крим та коштів місцевих бюджетів за умови залучення до фінансування проекту решти необхідних коштів виконавця проекту і (або) інших суб'єктів інноваційної діяльності;

в) повна чи часткова компенсація (за рахунок коштів Державного бюджету України, коштів бюджету Автономної Республіки Крим та коштів місцевих бюджетів) відсотків, сплачуваних суб'єктами інноваційної діяльності комерційним банкам та іншим фінансово-кредитним установам за кредитування інноваційних проектів;

г) надання державних гарантій комерційним банкам, що здійснюють кредитування пріоритетних інноваційних проектів [7].

Однак, усі передбачені законодавством пільги, передбачають використання бюджетних коштів. А оскільки бюджетне фінансування інноваційної діяльності в Україні знаходиться на низькому рівні – ефективність та спроможність виконання передбачених пільг викликає значний сумнів.

- Облігаційний субканал є одним із інноваційних способів трансферу інновацій, реалізація якого здійснюється за допомогою використання «зелених» облігацій. Даний вид облігацій, що передбачає залучення коштів інвесторів з фіксованим рівнем доходу і спрямований на фінансування екологічно орієнтованих проектів вперше був розроблений Світовим банком, і застосовується переважно для наступних видів проектів: «відновлювана енергія» з енергоефективності (включаючи енергоефективні будівлі), управління відходами, збереження біорізноманіття, екологічний транспорт, стале використання земельних ресурсів (у лісництві, сільському господарстві) [12].

Одним із способів їх застосування є проектне облігаційне фінансування – екологічна облігація довгострокового характеру, що імітується підприємством на етапі планування ним подальшої виробничої діяльності спрямованої на оновлення матеріально-технічного обладнання сучасними новітніми ресурсозберігаючими технологіями та очисними спорудами [14].

4) Фондовий канал, який реалізується за допомогою наступних інструментів:

- аукціонна торгівля дозволами на забруднення довкілля. Передбачає формування розвинутого ринку торгівлі дозволами на забруднення в межах установлених органами місцевого самоврядування обсягів викидів. Надають можливість контролювати виробничу діяльність суб'єктів господарювання, регулювати щорічні обсяги викидів забруднюючих речовин, поповнювати місцеві бюджети за рахунок обов'язкових щорічних платежів [14].

- екологічні бони – облігація, що купується підприємствами, які завдають шкоду навколишньому середовищу в процесі виробничо-господарської діяльності. При дотриманні взятих екологічних зобов'язань кошти за облігацію, враховуючи відсотки, повертаються природо користувачеві.

- акції, емітовані при створенні комунальних підприємств для вирішення екологічних завдань окремої території;

- екологічні цінні папери підприємств, які реалізують політику екологічно збалансованого природокористування;

- похідні фінансові інструменти (погодні опціони тощо) [19].

Проведений аналіз наукових підходів до класифікації каналів трансферу екологічних інновацій дозволив систематизувати їх за трьома категоріями:

1) обмежувальні, дія яких носить примусовий характер і спрямована на формування у економічних суб'єктів необхідності впровадження інноваційних проектів. До таких інструментів належать нормативне регулювання, штрафні санкції та ін.

2) стимулюючі, спрямовані на створення сприятливих умов до масштабування існуючого досвіду впровадження проектів екологічного спрямування з мікро- на макрорівень, шляхом застосування податкових пільг, надання безпроцентних або за значно нижчими ставками кредитів, тощо.

3) підтримуючі, сфера застосування яких полягає у підтримці діючої політики трансферу екопроектів в регіоні. Як правило, дана підтримка реалізується за допомогою застосування субсидій, збільшення видаткової частини державного або місцевого бюджету, випуску екобондів, тощо.

Узагальнення проаналізованих вище каналів трансферу екологічних інноваційних наведено в таблиці 3.

ВИСНОВКИ

Підсумовуючи зазначимо, що сучасні трансформаційні економічні перетворення, євроінтеграційні та глобалізаційні процеси, зумовлюють необхідність запровадження нових інструментів управління сталим розвитком як окремого регіону, так і країни в цілому. Формування розвинутого ринку екологічних інновацій, розвиток механізмів прискорення швидкості масштабування успішних локальних ініціатив на регіональний та глобальний рівні, виступають ключовим фактором прискорення та підвищення ефективності зазначених процесів.

Проведене дослідження дозволяє зробити висновок, про існування багатоканальної системи трансферу екологічних інновацій, основними з яких є бюджетний, інвестиційний, кредитний та фондовий, застосування яких залежить від цілого ряду економічних та екологічних умов. Напрацьований теоретичний та практичний закордонний досвід використання каналів стимулювання трансферу інновацій екологічного спрямування, засвідчив наявність значної кількості їх субканалів з відповідним інструментарієм впливу на діяльність економічних суб'єктів. Однак, сучасні реалії вітчизняної економіки – низький рівень розвитку ринку окремих інструментів не дозволяють ефективно та в повній мірі застосовувати їх повний спектр. Нерозвиненість фондового та інвестиційного ринків України, недосконалість існуючої системи нормативно-правового забезпечення інноваційних процесів, неефективність податкової системи зумовлюють необхідність комплексного вдосконалення механізмів їх функціонування в рамках формування передумов до фінансово-економічного стимулювання економічних суб'єктів до запровадження екоінновацій шляхом використання найкращих практик їх використання.

SUMMARY

The article deals with theoretical and practical aspects of the development of the market of ecological innovations in Ukraine. The specifics and peculiarities of using the channels for the transfer of eco-innovations are analyzed. Their structure, the basic tools are determined. One of the most significant problems of the development of the market for eco-innovations is the low level of use of best practices for the implementation of highly specialized environmental projects at the regional level. The existing domestic and foreign experience of organizational and financial management of the process of scaling up of ecological innovations is investigated. Their main advantages and disadvantages are determined.

Keywords: ecological innovations, transfer, ecological project, stimulation tools, ecological development.

Таблиця 3 – Класифікація каналів трансферу екологічних інновацій

Назва каналу	Назва субканалу	Залежно від форми впливу	Сфера впливу (залежно від суб'єкта дії)	Способи реалізації	Зарубіжний досвід	Впровадження в Україні
Бюджетний	Податковий	Стимулюючий Обмежуючий	Державний	Податки, збори, обов'язкові платежі, надання пільг при оподаткуванні підприємств, установ, організацій і громадян, податкові канікули податкові пільги на інвестиції податкові вільні зони, екологічне мито	Працює в повному обсязі	Працює з обмеженнями. Характеризується постійними змінами в податковому законодавстві, практичною відсутністю практики застосування податкових пільг на реалізацію екологічних проектів інноваційного спрямування, низьким рівнем стимулювання до їх впровадження
	Субсидіарний	Підтримуючий	Державний	Екологічні субсидії, дотації	Працює в повному обсязі	Працює з обмеженнями. Характеризується незначною часткою в структурі витрат бюджету
	Регуляторний	Обмежуючий	Державний	Штрафи, пені	Працює в повному обсязі	Працює з обмеженнями. Не виконує в повному обсязі своєї обмежуючої функції, що зумовлено низькими розмірами штрафів та пені за порушення екологічного законодавства порівняно з вартістю реалізації проектів.
	Видатковий	Підтримуючий	Державний	Державні видатки	Працює в повному обсязі	Працює з обмеженнями. Характеризується незначним обсягом бюджетних видатків та реалізацію екологічних інвестицій.
Інвестиційний	Грантовий	Стимулюючий	Державний Міжнародний	Гранти приватними та державними установами, третім сторонам, натуральні гранти	Працює в повному обсязі	Майже не застосовується в Україні в рамках екоорієнтованої діяльності. Знаходить на стадії формування.
	Процентний	Стимулюючий Підтримуючий	Державний Міжнародний	Природоохоронні державні чи муніципальні інвестиції	Працює в повному обсязі	Працює з обмеженнями, внаслідок низького рівня інвестиційної привабливості регіонів України, високого рівня екологічної безпеки, економічного та екологічного ризику для інвесторів
Кредитний	Позиковий	Підтримуючий	Державний Міжнародний	позики інвестицій, позики на необоротний капітал, пільгові умови кредитування	Працює в повному обсязі	Працює з обмеженнями. Характеризується високими відсотковими ставками за кредитами. Є користується попитом серед суб'єктів господарювання
	Облігаційний	Підтримуючий	Державний	«зелені» облігації	Працює в повному обсязі	Не працює
Фондовий		Стимулюючий	Державний	Акції, емітовані при створенні комунальних підприємств для вирішення екологічних завдань окремої території, екологічні цінні папери підприємств, похідні опціони	Працює в повному обсязі	Не працює

СПИСОК ЛІТЕРАТУРИ

1. Kågeson P. Fuel Taxation, Regulations and Selective Incentives: Striking the Balance / P. Kågeson. – In: Zachariadis T. (eds) Cars and Carbon. Springer, Dordrecht. – 2012. – 250 p.
2. Smith K. Innovation as a systemic phenomenon: Rethinking the role of policy / K. Smith // Enterprise & Innovation Management Studies. – 2000. - Vol. 1. - No. 1. - pp. 73-102
3. Аналіз стану природно-заповідного фонду України [Електронний ресурс] / Міністерство екології та природних ресурсів України. – Режим доступу: komekolog.rada.gov.ua/.
4. Буркинський Б. В. Оцінка природного капіталу регіонів України як умова формування «зеленої» економіки [Електронний ресурс] / Б. В. Буркинський, В. Ф. Горячук // Економічні інновації. – 2013. – Вип. 52. – С. 9-20. – Режим доступу: http://nbuv.gov.ua/UJRN/ecinn_2013_52_3
5. Веклич О. О. Сучасні тенденції фінансового забезпечення природоохоронної діяльності в Україні / О. О. Веклич // Фінанси України. – 2009. – №11. – С.20 -34.
6. Веклич О. О. Як активізувати механізм вилучення природоресурсної ренти / О. О. Веклич // Фінанси України. – 2007. – № 10. – С. 74 -85.
7. Закон України «Про інноваційну діяльність» 04.07.2002 № 40-IV [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/40-15>
8. Карпенко І.В. Фінансове забезпечення екологоорієнтованого розвитку регіону [Текст]: дисертація на здобуття наукового ступеня канд. економ. наук/ І. В. Карпенко. - Суми: СумДУ, 2014. - 259 с.
9. Навроцький Р. Л. Економічне стимулювання запровадження екологічних інновацій у регіоні (на прикладі рівненської області) [Текст]: дисертація на здобуття наукового ступеня канд. економ. Наук / Р. Л. Навроцький. – Рівне: Національний університет водного господарства та природокористування, 2014. – 237 с.
10. Офіційний сайт European Commission [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://ec.europa.eu/growth/industry/innovation/facts-figures/scoreboards_en
11. Офіційний сайт The Global Innovation Index [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <https://www.globalinnovationindex.org/>
12. Офіційний сайт World Bank [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://web.worldbank.org/>
13. Прокопенко О.В. Екологізація інноваційної діяльності: мотиваційний підхід: монографія / О. В. Прокопенко. – Суми: ВТД «Університетська книга», 2008. – 392 с.
14. Рубанов П.М. Перспективи використання фінансового інструментарію екологічного регулювання у виробничому процесі/ П.М.Рубанов, Ю.Г.Шишова // Вісник Сумського державного університету. Серія Економіка. - 2010. - №1, Том 2. - С.125-131.
15. Сотник І. М. Ринок екологічних інновацій та проблеми його розвитку / І. М. Сотник, М. М. Чумакова // Механізм регулювання економіки. – 2013. – № 3. – с. 38-48.
16. Украина и ее регионы на пути к инновационному обществу : монография в 4 т. Т.1. / [А.И. Амоша, И.П. Булеев, В.И. Дубницкий и др.]; под. общ. ред. В.И. Дубницкого и И.П. Булеева; НАН Украины. Ин-т экономики промышленности; Донецкий экономико-гуманитарный институт; Академия экономических наук Украины. – Донецк : Юго-Восток, 2011. – 572 с.
17. Хвесик М. А. Інноваційні доміанти сталого розвитку України [Електронний ресурс] / М. А. Хвесик, І. К. Бистряков // Проблеми інноваційно-інвестиційного розвитку. Серія : Економіка та менеджмент. – 2016. – № 9. – С. 182-193. – Режим доступу: http://nbuv.gov.ua/UJRN/Piir_2016_9_23
18. Хумарова Н. І. Домінанти екологізації інноваційного розвитку / Н. І. Хумарова // Економічні інновації. – 2010. – Вип. 40. – С. 377–390.
19. Шкодкіна Ю. М. Трансформація фінансового механізму забезпечення екологічно сталого розвитку України в умовах глобалізації [Текст]: дисертація на здобуття наукового ступеня канд. економ. наук/ Ю. М. Шкодкіна. - Суми: СумДУ, 2014. - 222 с.
20. Экологические налоги в диапазоне от 1,6 % от ВВП в Испании до 5,7 % в Дании [Электронный ресурс]. – Режим доступа: <http://www.agroru.com/news/702777.htm?print=Y>.

Надійшла до редакції 2 вересня 2017 р.